

הַלְבוֹת וְכִיָּה וּמִתְנֶה פֶּרֶק יֵא

א. שְׁכִיב מֶרַע שְׁאָמַר נִכְסִים אֵלּוּ לְבָנִי, אֵין הַבָּנוֹת בְּכָלֵל. הִיָּה לוֹ בֶּן אֶחָד וּבֵת אַחַת, אוֹ בֶּן וּבֵן הַבֶּן אָף עַל פִּי שְׁאָמַר לְבָנִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים, אֵין נוֹתֵנִין אֵלָּא לְבָנוֹ: שֶׁהַבֶּן הָאֶחָד נִקְרָא בָּנִים.

ב. שְׁכִיב מֶרַע שְׁאָמַר נִכְסֵי לְטוֹבִיָּה, וּמֵת, וּבָא אֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ טוֹבִיָּה, וְאָמַר אֲנִי הוּא נוֹטֵלָן. וְאִם הִחֲזִק שְׁמוֹ רַב טוֹבִיָּה, אֵינוֹ נוֹטֵלָן; וְאִם הִיָּה שְׁכִיב מֶרַע גַּם בּוֹ, וְקוֹרָא אוֹתוֹ בְּשְׁמוֹ נוֹטֵלָן.

ג. בָּאוּ שְׁנַיִם לְתַבְעַ, וְכָל אֶחָד מֵהֶן מִחֲזִק שְׁמוֹ טוֹבִיָּה אִם הִיָּה אֶחָד תַּלְמִיד חֲכָמִים, תַּלְמִיד חֲכָמִים קוֹדֵם; אֵין בֵּהֶן תַּלְמִיד חֲכָמִים, וְהִיָּה אֶחָד מֵהֶן שָׁכֵן אוֹ קְרוֹב הוּא קוֹדֵם; הִיָּה אֶחָד שָׁכֵן וְאֶחָד קְרוֹב, הַשָּׁכֵן קוֹדֵם. שְׁנֵיהֶם קְרוֹבִים אוֹ שְׁנֵיהֶם שְׁכָנִים אוֹ שְׁנֵיהֶם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, יַעֲשׂוּ הַדִּינִין כְּמוֹ שִׁירָאָה לָהֶם: כָּל מִי שֶׁדַּעַתָּן נוֹטָה שָׁעַל זֶה אָמַר, נוֹתֵנִין לוֹ. וְכֵן אִם הָיוּ רַבִּים.

ד. שְׁכִיב מֶרַע שְׁאָמַר נִכְסֵי לְפִלּוֹנִי וּפִלּוֹנִי וּפִלּוֹנִי חוֹלְקִין בְּשׁוּוֹה, אִפְלוּ הֵן מֵאָה. אָמַר נִכְסֵי לְפִלּוֹנִי וּלְבָנִי פִלּוֹנִי נוֹטֵל מִחֲצָה, וְכָל בָּנָיו מִחֲצָה. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׁאָמַר לְאִשְׁתּוֹ נִכְסֵי לִי וּלְבָנִי; וְאָמְרוּ חֲכָמִים תִּטֵּל הִיא מִחֲצָה, וְכָל הַבָּנִים מִחֲצָה. אָמַר לְפִלּוֹנִי וּפִלּוֹנִי וּבָנִי פִלּוֹנִי נוֹטֵלִין בָּנֵי פִלּוֹנִי מִחֲצָה, וְהַשְׁנַיִם הָרֵאשׁוֹנִים מִחֲצָה.

ה. שְׁכִיב מֶרַע שְׁאָמַר יַחְלֹק פִּלּוֹנִי בְּנִכְסֵי, יִטֵּל מִחֲצָה. תָּנוּ חֶלֶק לְפִלּוֹנִי בְּנִכְסֵי, יִטֵּל אֶחָד מִשְׁשָׁה עֶשֶׂר; וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה יִטֵּל רַבִּיעַ הַנִּכְסִים.

ו. שְׁכִיב מֶרַע שְׁאָמַר תָּנוּ חֶלֶק לְפִלּוֹנִי בְּבוֹר הַיֵּין שִׁישׁ לִי, יִטֵּל רַבִּיעַ הַיֵּין. אָמַר תָּנוּ לוֹ בּוֹ חֶלֶק בְּחִבִּית, הָרִי מַעֲט וְיִטֵּל שְׁמִין הַיֵּין. אָמַר תָּנוּ לוֹ בּוֹ חֶלֶק לְקִדְרָה, נוֹטֵל חֶלֶק מִשְׁנַיִם עֶשֶׂר מִן הַיֵּין. אָמַר תָּנוּ לוֹ בּוֹ חֶלֶק לְטַפִּיחַ, נוֹטֵל חֶלֶק מִשְׁשָׁה עֶשֶׂר מִן הַיֵּין שֶׁבְּבוֹר, שֶׁהָרִי גָלָה דַּעַתּוֹ שֶׁלְּחֶלֶק מוֹעֵט נִתְפּוֹן. וְאֵין גּוֹמְרִין מִן הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ לְדִין אַחֵר.

ז. שְׁכִיב מֶרַע שְׁאָמַר תִּטֵּל אִשְׁתִּי כְּאֶחָד מִן הַבָּנִים, נוֹטֵלֶת כְּאֶחָד מִבָּנָיו; וְאִם גָּלְדוּ לוֹ בָּנִים אַחֵר הַצּוֹאָה מִצְטַרְפִּין עִם אֵלּוּ שֶׁהָיוּ בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה, וְנוֹטֵלֶת חֶלֶק עִם כָּלָן.

ח. פִּיצָד: הָיוּ שְׁלוֹשָׁה בָּנִים בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה, וּלְאַחֵר מִכָּאן גָּלְדוּ לוֹ שְׁנַיִם נוֹטֵלֶת חֶלֶק כְּאֶחָד מִן הַחֲמִשָּׁה, שֶׁהוּא שְׁתּוֹת כָּל הַמָּמוֹן. וְאֵינָה נוֹטֵלֶת עִמָּהֶם אֵלָּא בְּנִכְסִים שֶׁהָיוּ לוֹ בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה; אֲבָל נִכְסִים שֶׁבָּאוּ לוֹ אַחֵר הַצּוֹאָה, אֵין לָהּ בֵּהֶן חֶלֶק: שְׁאֵין אָדָם מִקְנָה דְּבַר שְׁאֵינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ.

ט. שְׁכִיב מֶרַע שְׁאָמַר מִטְּלָטְלִין שְׁלִי לְפִלּוֹנִי נוֹטֵל כְּלִי תִשְׁמִישׁוֹ, אֲבָל לֹא חֲטִים וּשְׁעוּרִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן; אָמַר כָּל מִטְּלָטְלִין שְׁלִי, נוֹטֵל הַכֹּל. וְהַעֲבָדִים בְּכָלֵל הַמִּטְּלָטְלִין; אֲבָל לֹא רַחִים הַתַּחְתּוֹנָה וְכִיּוּצָא בָּהּ, שֶׁהָרִי הִיא מִחֲבֶרֶת בְּאַרְץ.

י. אָמַר כָּל הַמִּטְלָטֵל, נוֹטֵל אֶף הָרַחִים הַתַּחְתּוֹנָה וְכִיּוּצָא בָּהּ.

יא. שְׁכִיב מֶרַע שְׁאָמַר נִכְסֵי לְפִלּוֹנִי נוֹטֵל כָּל הַמִּטְלָטְלִין וְכָל הַקְּרָקְעוֹת, וְהַבְּגָדִים וְהַעֲבָדִים וְהַבְּהֵמָה וְהָעוֹפּוֹת, וְהַתַּפְּלִין עִם שְׁאָר סְפָרִים: הַכֹּל בְּכָלֵל נִכְסִים. אֲבָל סֵפֶר תּוֹרָה, יֵשׁ בּוֹ סֵפֶק

אם הוא בכלל נכסים או אינו; לפיכך אם תפסו, אין מוציאין מידו.

יב. שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בני בכורי בראוי לו נוטלן, ונוטל בכורתו. אמר בכורתו, ידו על העליונה: רצה חלק בכורה, נוטל; רצה מאתים זוז, נוטל. וכן אם אמר תנו מאתים זוז לפלונית אשתי בראוי לה נוטלתן, ונוטלת כתבתה. ואם אמר בכתבתה, ידה על העליונה. אמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי בראוי לו נוטלן, ונוטל חובו. אמר בחובו, אין לו אלא חובו.

יג. שכיב מרע שאמר תנו ארבע מאות זוז לפלוני, וישא בתי הרי זה כמי שנתן לו שתי מתנות: כל איזה שירצה מהן, יקח; לפיכך אם רצה לקח המעות, ולא ישא הבת יקח. אבל אם אמר יקח בתי ותנו לו ארבע מאות זוז הרי זה תנאי, ולא יזכה במעות עד שיקח הבת.

יד. שכיב מרע שאמר תנו ארבע מאות זוז לבתי בכתבתה, או לכתבתה אם דרך אנשי העיר להוסיף בשומת הנדונייה, ולכתב שווה מנה במאתים אינה נוטלת אלא מאתים: שהרי לא אמר ארבע מאות זוז סתם, אלא לכתבתה; כלומר, תנו לה מה שתהיה שומתו בכתבתה ארבע מאות זוז.

טו. אמר תנו נדונייה לבתי כך וכך בגדים, וכך וכך פלים, וזלו הבגדים והפלים אחר כן הרוח ליתומים, ונותנין לה כשער הזול. וכן אם אמר תנו ארבע מאות זוז דמי היין לבתי, והוקיר היין הרוח ליתומים, ונותנין לה ארבע מאות זוז בלבד.

טז. מעשה באחד שהיה יוצא בקלר, ואמר תנו לפלוני ארבע מאות זוז מיין מקום פלוני. ואמרו חכמים יטל ארבע מאות זוז מדמי אותו היין, שלא נתפון זה לתן לו מן היין משקל ארבע מאות זוז, ולא נתפון אלא לדמים; וזה שיחדן ביין, ליפות את פוחו.

יז. ושוב מעשה באחד שמת ואמר הדקל לבתי, והניח שני חציי דקל; ואמרו חכמים תטל השני חציים, שלזה נתפון והם שקרא דקל.

יח. ושוב מעשה באחד שאמר תנו לפלוני בית המחזיק מאה פדין, ונמצא הבית שיש לזה המצוה מחזיק מאה ועשרים. ואמרו חכמים זכה בבית זה, שהדברים מראין שפונתו לזה היתה: שכל הנותן, בעין יפה נותן. וכן כל פיוצא בדברים אלו.

יט. שכיב מרע שאמר תנו לבני שקל בכל שבת, או שאמר אל תתנו להם אלא שקל, ונמצא שאין מספיק להם אלא סלע בכל שבת נותנים להם כל צרכן: שלא נתפון זה להרעיב את בניו, אלא לזרז אותם, שלא ירויחו בהוצאה יתר מדי.

כ. שכיב מרע שצוה ואמר אל יספדוהו, אין סופדין אותו. אל תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו, שיחוס על ממון בניו, ויפיל עצמו על הצבור, שאסור להניחו בלא קבורה; אלא כופין את היורשין לקברו מנכסיו.